

MUZELOGIE — MUZEOGRAFIE

GEORGETA STOICA

Cu ocazia celui de-al treilea stagiu de Studii internaționale organizat în septembrie 1958 de UNESCO, la Rio de Janeiro, participanții din diferite țări au pus în discuție probleme a căror analogie scoate în evidență necesitatea rezolvării lor după criterii precise și cu ajutorul unor tehnici similare. Constituirea colecțiilor, inventarierea operelor, conservarea, restaurarea și prezentarea operelor s-au dovedit a fi sarcini ale muzeelor din lumea întreagă. Problemelor cercetării științifice și interpretării rezultatelor în scopul valorificării colecțiilor în beneficiul științei și al vizitatorilor și promovării unui sistem educativ eficace trebuie să le facă față toate muzeele.

Președintele ICOM la acea dată, domnul M. Georges Henri Rivière, care a prezidat lucrările, a precizat cu claritate care este după opinia sa rolul muzeelor în societatea contemporană evidențiind necesitatea recunoașterii necesității unei științe care să se ocupe de activitatea acestor instituții : „Ce n'est vraiment qu'au cours de ce siècle que le rôle des musées dans la communauté et l'utilisation de leurs collections à des fins éducatives ont pris toute leur importance. Cet aspect de l'activité des musées de nombreux pays a été l'un des phénomènes les plus remarquables de ces quinze dernières années dans le monde de la muséologie. Il est hors de doute qu'il faut voir la l'aiguillon qui a stimulé le renouvellement de toutes les formes de travail des musées. Expositions logiques et belles, nouvelles heures d'ouverture à l'intention de public, accroissement continu du nombre des visiteurs — tout témoigne des progrès de cette tendance. Les visites au musée sont devenues pour beaucoup, sans distinction d'âge ou de formation, le but d'une expérience vivifiante. *Une émulation chaleureuse incite les musées à concevoir les grandes lignes de leur programmes de façon à offrir au public la possibilité de voir et d'étudier les collections rassemblées, d'observer et de comprendre les phénomènes de la nature, d'apprécier les réalisations culturelles et techniques des hommes* — qu'il s'agisse des témoignages primitifs du pléistocène ou de l'âge glaciaire, de la pagaie sculp-

tée d'une pirogue des mers du Sud, d'une peinture japonaise sur rouleau on d'un tableau de Rembrandt" ¹.

Rezolvarea acestor mari probleme și îndeplinirea sarcinilor importante comune care stau în fața muzeului contemporan poartă o notă specifică în fiecare țară dar se realizează pe baza unei teorii, a unor metode și tehnici valabile pentru toate muzeele indiferent de amplasarea lor geografică. Cunoașterea amănunțită a acestor probleme, ca și soluțiile teoretice și practice la care au ajuns diferite țări a devenit mai necesară ca oricând. De aceea dr. K. Peeters spunea: „La muséologie, s'il est possible de l'appeler une science, est engagée, comme toutes des autres disciplines, dans un processus de changement continu, qui tend à la mettre à même de répondre aux besoins nouveaux: ce qu'aujourd'hui on tient pour une pratique rationnelle, demain on le modifiera. Cependant, les principes généraux gardent une certaine stabilité au cours des années" ².

Dar cunoașterea singură nu este suficientă ci rezultatele ei trebuie să fie transpuse în practică, comunicate, difuzate. Realizarea unei legături între teorie și practică este poate cea mai importantă sarcină a muzeologiei. Acest deziderat se poate îndeplini însă numai prin formarea unui personal de muzeu specializat, cunoscător al teoriei și practicii în același timp, pregătit în domeniul „muzeologiei“.

În aceste condiții se poate afirma că în ultimele trei decenii muzeologia s-a impus tot mai mult ca disciplină și în conștiința socială așa fel încât nimeni nu mai contestă astăzi specificitatea domeniului și utilitatea lui ³. Rezultatele obținute, succesul remarcabil al muzeelor din întreaga lume, rolul lor mereu crescând în domeniul educației și instrucției au demonstrat pe deplin că în epoca actuală muzeologia și-a câștigat dreptul la existență, contribuind la lărgirea scopurilor muzeului.

În contextul revoluției științifice și tehnice, muzeele nu se mai pot folosi doar de tehnicile descriptive și de metodele de clasificare specifice unor ramuri științifice tradiționale.

Cu toate acestea există încă destui sceptici care se mai întreabă care este rațiunea existenței muzeului. Cuvântul general de ordine al acestora este „Quo vadis, museum?“ sau „În ce scop trebuie salvate, conservate, și expuse obiectele?“

Ca urmare a tuturor acestor frământări drumul pe care sînt angajate muzeele nu se mai poate parcurge decît pe baza unor criterii precise cu ajutorul muzeologiei. La rîndul ei muzeologia se află într-un raport direct cu disciplinele științifice pertinente și cu obiectele. Muzeologia îndeplinește astfel sarcina de a integra cunoștințele obținute de diverse discipline, subliniind valoarea științifică și documentară a obiectelor de muzeu.

¹ George Henri Rivière, Rapport au Troisième stage d'Etudes internationaux de l'UNESCO, Rio de Janeiro, septembre 1958.

² K. C. Peeters, Muséologie, Louvain, 1960, p. 2.

³ Evžen Schneider „La voie du musée“, exposition au Musée morave Brno, in Museum, Paris, vol. XXIX, nov. 1977, p. 184.

Evoluția concepției despre muzeu a evoluat în decursul timpului ceea ce a determinat și evoluția aspectului filosofic al activității în cadrul muzeului precum și al tehnicilor de punere în valoare a operelor.

De-a lungul istoriei, activitatea muzeală a fost nemijlocit legată de dezvoltarea științei, filosofiei și culturii. Originea unei teorii cu privire la muzee se situează la mijlocul secolului al XVI-lea și personalități de seamă cum au fost : Olearius, Major, Neickelius, Linné, Murray, Treter, Coleman au contribuit la perfecționarea și clarificarea ei. Cu toate că teoria nu s-a cristalizat la vremea respectivă sub forma unei ramuri separate a științei, ea a contribuit în mare măsură la dezvoltarea muzeelor, la definirea locului lor în societate.

În condițiile impuse de societatea modernă, reglementarea activității muzeelor după norme și criterii științifice revine muzeologiei fără de care această activitate nu mai poate fi concepută. Munca în muzeu pe bază de intuiție, de hazard, ori a unei experiențe sau tendințe personale ține de domeniul trecutului.

Revoluția științei și tehnicii a oferit muzeologiei posibilitatea de a deveni o disciplină independentă. La dezvoltarea sa au contribuit muzeologi contemporani eminenți cum sînt : Rivière, Cameron, Bauer, Bazin, Malinowski, Oprescu ale căror studii sînt folosite în toată lumea.

ICOM și comitetele internaționale specializate contribuie la dezvoltarea și punerea în practică a noii discipline prin facilitarea difuzării rezultatelor obținute în diferite țări și prin sprijin moral permanent.

Din punct de vedere muzeologic obiectele sînt documente autentice care ilustrează o anumită realitate. Pieseile din muzeu trebuie să ilustreze situația originală pentru a putea furniza cerințele de cunoaștere în scopuri instructive și educative.

Diferitele discipline științifice studiază obiectele ca purtătoare de informații ale domeniului. Muzeologii operează o selecție a pieselor în funcție de valoarea lor generală și de obiectivele tematice ale muzeului, urmărind o informație multidisciplinară. Colecția în ansamblu devine astfel un model al realității prin intermediul căreia se conservă cea mai autentică documentație. În același timp piesa de muzeu integrată în sistemul de comunicare muzeală îndeplinește pe această cale vocația sa socială. Din această concepție muzeologică reiese : „...que le musée est, la forme institutionnelle, qui concrétise et vérifie l'approche muséologique de la réalité. Il en résulte que les musées doivent appliquer les principes fondamentaux de la muséologie, à savoir la sélection, la thésaurisation (la constitution de collections représentatives et leur enrichissement systématique) et la communication“⁴.

Muzeologia ca ramură obligatorie a fost inclusă în programele multor universități din lume ca și în Institutele de istoria artei sub

⁴ *Ibidem*, p. 190.

Consiliul Internațional al Muzeelor

Decembrie, 1978.

Tratat de muzeologie

Patru volume între care sînt repartizate diversele capitole prin pagini standard.

1. Introducere

Patrimoniul cultural (definiție) în raport cu muzeul :

- într-o comunitate
- într-o națiune
- într-o regiune (a lumii)
- în lumea întreagă.

Patrimoniul natural (sălbatec, patrimoniul natural și patrimoniul transformat de om) :

- bunuri mobiliare
- bunuri imobiliare
- bunuri consumabile.

2. Scopuri și sarcini ale muzeului în societate, în decursul timpului și astăzi.

2.1. Muzeul în decursul timpului: în diferite părți ale lumii (mai multe contribuții pentru fiecare perioadă din punct de vedere geografic sau specializat)

2.1.1. În antichitate

2.1.2. În evul mediu

2.1.3. De la sfîrșitul sec. al XV-lea la mijlocul sec. al XVIII-lea

2.4.1. Dezvoltarea muzeului în epoca capitalistă, a patronajului, a colonialismului (1750—1917)

2.1.5. Apariția celor „Două lumi“ (1917—1945)

2.1.6. Perioada de decolonizare (de la 1946)

2.1.7. Mișcarea muzeologică : organizații naționale și internaționale

2.2. *Muzeul astăzi.*

2.2.1. Muzeu unidisciplinar :

2.2.1.1. artă (mai multe contribuții cu diferite puncte de vedere)

2.2.1.2. științe despre om (mai multe contribuții)

2.2.1.3. științe ale naturii (mai multe contribuții)

2.2.1.4. științe ale universului (mai multe contribuții)

2.2.1.5. muzee consacrate unor teme locale sau particulare (sau tratate în cadrul secțiunii „cazuri deosebite“ din vol. IV).

2.2.2. Muzeu pluridisciplinar sau interdisciplinar :

2.2.2.1. muzee mixte. Muzeu național. Muzeu regional. Muzeu local. Muzeu cu mai multe profile (mai multe contribuții)

2.2.2.2. muzee memoriale și biografice

2.2.2.3. muzee pentru public special (ex. muzee pentru copii)

2.2.2.4. ecomuzeu

3. *Muzeu și patrimoniu. Prima parte.*

3.1. *Colecțiile și cercetarea.*

- 3.1.1. Colecțiile : scopul colecției (patrimoniu, cunoaștere, educație)
- 3.1.2. Tipuri de colecții (bunuri mobiliere, care sînt obiectele de muzeu ? Bunuri imobiliare, bunuri perisabile)
- 3.1.3. Politica de achiziții. Baza : cunoașterea științifică. Referire la politica culturală la nivel național sau instituțional. Achiziții coerente conform unui program sau plan director
- 3.1.4. Etica colecționării (instituțională)
- 3.1.5. Ce colectăm ? Reguli generale. Reguli specifice în funcție de colecțiile muzeale
- 3.1.6. Unde colecționăm ? (vezi de asemenea „Etica“)
- 3.1.7. Cum colecționăm. Obiecte. Informațiile documentare cu privire la obiectele colecționate
- 3.1.8. Înregistrarea (inventarierea). Documentația. Muzeele ca instituții
- 3.1.9. Principiile cercetării
- 3.1.9.1. Ca ansamblu complet de cunoștințe („unitate“) : structura teoretică a cercetării științifice, programe, metode, comunicarea rezultatelor
- 3.1.9.2. Conform disciplinelor științifice
- 3.1.10. Relații : gîndire științifică (—) muncă muzeologică. Influența asupra colecțiilor de muzeu, programului muzeologic și științific, planului director
- 3.1.11. Muzeul ca centru de cercetare științifică
- 3.1.12. Comunicarea informațiilor științifice în cadrul muzeului. Diferite categorii
- 3.1.12.1. colecțiile de muzeu : bunuri mobiliere, bunuri imobiliare, bunuri perisabile
- 3.1.12.2. organizarea lor în spațiul muzeal : depozite (localuri pentru depozite, săli de expoziție) documentație, etc.

3.2. *Conservare*

- 3.2.1. Filosofie generală. Definiție. Rol. Întreținere. Relația muzeu-conservare
- 3.2.2. Obiectele de muzeu : depozitele și ambientul muzeologic. Factori generatori de riscuri și controlul lor
- 3.2.3. Examinarea obiectelor. Degradarea. Greșeli
- 3.2.4. Tratamente. Spațiul : pe teren, în muzeu
- 3.2.5. Consevare. Restaurare și etica restaurării
- 3.2.7. Terenuri : parcuri naturale. Situri arheologice
- 3.2.8. Bunuri perisabile.

3. *Muzee și patrimoniu. Partea II-a*

3.3. *Publicul muzeului*

- 3.3.1. Există un mare public al muzeului ?
- 3.3.2. Muzeele și preșcolarii
- 3.3.3. Vizitatorul muzeului la vîrsta școlară

- 3.3.4. Muzeele și studenții
- 3.3.5. Societățile de prieteni ai muzeelor
- 3.3.6. Muzeele și societățile universitare sau științifice
- 3.3.7. Handicapații fizici
- 3.3.8. Orbii
- 3.3.9. Surzii
- 3.3.10. Muzeele și handicapații mintali
- 3.3.11. Serviciile muzeului pentru persoanele în vîrstă
- 3.3.12. Muzeele și grupurile minoritare

3.4. *Prezentarea*

- 3.4.1. Baza filosofică și obiectivă a prezentării muzeologice
- 3.4.2. Rolul muzeologilor, conservatorilor, specialiștilor în domeniul educației, a designerilor și altor specialiști în programarea și realizarea prezentării
- 3.4.3. Tematica și scenariul prezentării
- 3.4.4. Textele explicative, inclusiv etichetele
- 3.4.5. Expozițiile permanente trebuie ele să fie permanente ?
- 3.4.6. Prezentarea bazată pe disciplina muzeală
- 3.4.7. Regiunea geografică, bază a prezentării interdisciplinare
- 3.4.8. Prezentarea colecțiilor de studiu
- 3.4.9. Probleme ale prezentării în muzeele de artă
- 3.4.10. Locul expoziției temporare în programul muzeologic
- 3.4.11. Machete, replici și diorame în prezentarea muzeologică
- 3.4.12. Muzeul mobil
- 3.4.13. Muzeul comunității sau cartierului
- 3.4.14. Muzeul într-o comunitate bi sau multilingvă
- 3.4.15. Auxiliari audio-vizuali
- 3.4.16. Prezentarea în muzeele în aer liber
- 3.4.17. Muzeele, monumentele și parcurile naturale, arheologice și istorice
- 3.4.18. Evaluarea elementului de expoziție

3.5. *Animatie și evaluare*

- 3.5.1. Filosofia și practica animației în muzeu
- 3.5.2. Programe educative în muzeu
- 3.5.3. Imprumuturi de specimene și expoziții la școli
- 3.5.4. Programe informale și recreative pentru copii
- 3.5.5. Educarea adulților în muzeu
- 3.5.6. Organizarea de concerte și conferințe
- 3.5.7. Muzeele și dezvoltarea studiilor pe teren
- 3.5.8. Muzeele și urbanismul

3.6. *Difuzare*

- 3.6.1. Responsabilitatea muzeului în difuzarea informațiilor
- 3.6.2. Muzeul și campania pentru alfabetizare
- 3.6.3. Muzeul ca editor

- 3.6.4. Colaborarea cu editurile universitare și comerciale pentru realizarea publicațiilor muzeologice
- 3.6.5. Rolul raportului anual în difuzarea informațiilor
- 3.6.6. Catalogul științific sau publicarea cercetării
- 3.6.7. Prospecte, pliante și ghiduri informative
- 3.6.8. Buletine și material publicitar
- 3.6.9. Inovații în publicațiile de muzeu : miniaturizarea și producerea cataloagelor cu ajutorul ordinatului
- 3.6.10. Informațiile vizuale : cărți poștale, fotografii și diapozitive în culori
- 3.6.11. Film, înregistrări sonore și vizuale
- 3.6.12. Amintiri și replici
- 3.6.13. Magazinul muzeului : considerații practice și estetice
- 3.6.14. Relațiile publice în muzee : mijloace de comunicare de masă
- 3.6.15. Relațiile publice în muzee : publicitatea pentru expoziții și evenimente speciale
- 3.6.16. Muzeele, radioul și televiziunea locală.
- 3.7. *Documentația*
  - 3.7.1. Introducere, importanță, principii generale
  - 3.7.2. Necesitatea documentațiilor
    - 3.7.2.1. Interne. Specialiști diferiți de muzeu ; conservatori, specialiști în conservare, educatori. Terminologie
    - 3.7.2.2. Externe. Administrație, autorități juridice. Marele public
  - 3.7.3. Sisteme de clasificare și știința sistemelor
  - 3.7.4. Documentația directă pe obiectele de muzeu
    - 3.7.4.1. Elemente de bază : identificare, înregistrare (registre de intrare, etc.), cataloage, dosare asupra istoriei obiectelor (conservări anterioare, etc.)
  - 3.7.5. Documentația indirectă pentru obiectele de muzeu din colecție : bibliografie, bibliotecă, arhive
  - 3.7.6. Problema creării celor mai potrivite mijloace documentare
  - 3.7.7. Tehnica informatică
- 4. *Muzeul și arhitectura*
  - 4.1. Planificarea generală a noilor construcții pentru muzeu
  - 4.2. Construcții vechi refolosite ca muzee
  - 4.3. Monumentul istoric ca element de expoziție
  - 4.4. Comparație (între 4.1. și 4.3.)
  - 4.5. Localizarea muzeului și locul precis
  - 4.6. Organizarea internă a spațiului („ecograma“)
  - 4.7. Suprafața și volumul diferitelor încăperi și servicii, circulația
  - 4.8. Folosirea spațiului din exteriorul construcției
  - 4.9. Posibilități de modificare a structurii, schimbări sau extinderi viitoare
  - 4.10. Condițiile atmosferice : umiditate, temperatură, lumină ; etc., atât pentru obiecte cât și pentru personal

- 4.11. Securitate : furt, vandalism, stricăciuni, incendiu
- 4.12. Echipament și mobilier
- 4.13. „Sentiment“ estetic general sau impresia produsă de clădire
5. *Instituția muzeală*
  - 5.1. Statute : legislația națională, regională și locală
  - 5.2. Convenții internaționale
  - 5.3. Origine și organe de control ale muzeului : autorități naționale, regionale și locale ; municipale ; particulare (mai multe articole)
  - 5.4. Natura posesiei colecțiilor sau specimenelor ; conceptul de inalienabilitate
  - 5.5. Donații, împrumuturi, schimburi, etc.
  - 5.6. Returnarea bunurilor culturale
  - 5.7. Politica generală și culturală a muzeelor
  - 5.8. Bază financiară și resurse (mai multe articole)
  - 5.9. Organizare internă, structură și politică (organigrama)
  - 5.10. Recrutarea personalului
  - 5.11. Formarea personalului
  - 5.12. Direcția și controlul personalului
  - 5.13. Schimburi de personal
  - 5.14. Sănătatea și securitatea personalului și publicului
  - 5.15. Gestiunea financiară ; bugete, verificarea conturilor
  - 5.16. Servicii administrative și tehnice
  - 5.17. Întreținere și securitate
  - 5.18. Ateliere
  - 5.19. Bibliotecile de muzeu
  - 5.20. Documentația internă și arhivele muzeale
  - 5.21. Statistici
  - 5.22. Schimburi de informații între muzee și alte instituții
  - 5.23. Etica profesională
  - 5.24. Etica instituțională
  - 5.25. Politica de achiziții (vezi și 3.1.)
  - 5.26. Monumente și parcuri naționale, arheologice și istorice
6. *Concluzie : viitorul muzeelor*
  - 6.1. „Criza“ muzeului
  - 6.2. Probleme noi
    - poluarea ambientului
    - înțelegerea internațională
    - lupta contra discriminării rasiale
    - lupta contra eurocentrismului cultural
    - progresele tehnicii
  - 6.3. Filosofia muzeelor pentru viitor
  - 6.4. Noi concepții și noi tipuri de muzee în viitor
    - 6.4.1. Importanță ideologică
    - 6.4.2. Importanță tehnică

BIBLIOGRAFIE

- O. Homburger, Museumkunde, Breslau, 1924.
- A. S. Willin, The Museum, its history and its tasks in education, London, 1949.
- G. Rudolf-Hille, Hilfsbuch der Museumarbeit, Dresdaen, 1953.
- M. G. Vians, Elementos de Museologia. Museologia general. Museologia aplicada, Lisabona, 1953.
- P. Salmon, De la Collection au Musée, Bruxelles, 1958.
- W. Clifford, Bibliography of Museums and Museology, New York, 1923.
- Reunión de expertos sobre métodos modernos para el inventario de bienes culturales mobiliarios (Estudios Pro Arte, Barcelona, nr. 7—8, juil.-dés. 1976, p. 106—109).
- UNESCO, Regional Seminar on the adaptation of museums in Asia to the needs of the modern world (12—27 March 1976; Tokyo and Kyoto) Final report. Paris, UNESCO, 1976. (48).
- UNESCO, Séminaire régional de l'UNESCO sur une meilleure adaptation des muées aux besoins du monde moderne (2—12 avril 1976, Bangui, République — centrafricaine) Rapport final. Paris, UNESCO, 1976, 13 p.
- Bibliographie Muséologique Internationale, ICOM, Paris/Praha 1979.